

Puhutteluista puuduttumiseen: Hallin merkitysmalli ja vallan prosessit algorytmittyneissä mediaympäristöissä

Seija Ridell

Artikkeli esittää, että Stuart Hallin alun perin 1970-luvulla hahmotteleman sisäänkoodaus/uloskoodausmallin tarkastelu teoreettis-metodologisena jäsenyyksenä on mielekästä vielä 2020-luvullakin. Vaikka harva mediatutkija enää ottaa Hallin mallin julkilausutuksi lähtökohdakseen, mallin kiteyttämä semioottinen viitekehys on edelleen oleellinen osa kulttuurisen mediatutkimuksen teoriaperustaa. Tämä ilmenee symbolisen merkityksenannon ensisijaisuutena esimerkiksi tavoissa, joilla tutkijat lähestyvät ihmisten suhteita mediaan teknologioina ja esityksinä samalla kun empiirisiä erittelyjä hallitsevat paljolti diskursiiviset otteet.

Sisäänkoodaus/uloskoodausmallin suhteuttaminen tämänhetkisiin teoriakeskusteluihin on perusteltua sikäläkin, että missä Hall raivasi merkitysmallillaan tien kulttuurisen suuntauksen nousulle ja vakiintumiselle angloamerikkalaisen joukkoviestintätutkimuksen piirissä, siinä kulttuurinen mediatutkimus on viime vuosina itse joutunut uusien materiaalistien lähestymistapojen haastamaksi tavoilla, jotka kielivät paradigmatasoisesta painopistesiiirtymästä.

Kiinnekohtana Hallin mallissa keskeisten valtakriittisten ideoiden – hegemonisen luonnollistumisen ja ideologisen puhuttelun – koettelulle artikkelissa toimii nykyinen kaupunkitila. Digitalisoitunut, verkottunut ja yhä algoritmiohjautuvampi nykyaikainen kaupunki on monikerroksinen ja kokonaisvaltainen medium, jonka valtdynamiikan tarkastelu on relevanttia myös muiden algorytmittyneiden mediaympäristöjen kriittisen tutkimisen kannalta.

AVAINSANAT: algorytmittyminen, infrastruktuuraatio, kaupunki mediaympäristönä, materiaallinen siirtymä, sisäänkoodaus/uloskoodausmalli

Stuart Hallin 1970-luvun alussa hahmottelema, 1980-luvun versiona tunnetuksi tullut ja laajasti vaikutusvaltainen sisäänkoodaus/uloskoodausmalli (Hall 1973; 1980) on vakiintunut vuosikymmenten mittaan annettuna otetuksi merkkipäällyksi kulttuurisen mediatutkimuksen kentällä (ks. esim. Gurevitch ja Scannell 2003; D’Acci 2004). Semioottisella merkitysmallillaan Hall haastoi angloamerikkalaisen Mass Communication Research (MCR) -perinteen lähtökohdat ja raivasi tien kulttuurisen suuntauksen nousulle tutkimusalalla, alkajaisiksi erityisesti yleisötutkimuksessa.

Teoreettis-metodologisen luonteensa ja kanonisen asemansa vuoksi Hallin malli tarjoaa hedelmällisen viitepisteen pohtia teoria- ja paradigmahaasteita, joita kulttuurin mediatutkimus itse nyt kohtaa (uusien) materiaalistien lähestymistapojen suunnasta.

Arvioitaessa kulttuurisen mediatutkimuksen haasteita 2020-luvun olosuhteissa on oleellista ottaa lähtökohtien tasolla huomioon sekä digitaalisten teknologioiden moniulotteinen materiaalisuus että kannettavien medialaitteiden intiimin vastavuoroinen suhde käyttäjiin. Toimiakseen ja kehittyäkseen ”älyteknologioina” nykyiset mobiililaitteet tarvitsevat jatkuvaa käyttäjän kosketusta eli reaktiopalautetta käyttäjiltään. Näiden laitteiden käytössä muodostuvat keholliset rytmit ja rutiinit sekä niiden suhde itsessään yhä ”älykkäämpiin” ympäristöihin ovat jo muokanneet vallan prosesseja tavalla, joka nostaa esiin perustavia kysymyksiä kulttuurisen viitekehyksen rajoista mediatutkimuksessa.

Digitalisoitunut ja infrastruktuuriltaan enenevästi algoritmiohjautuva nykykaupunki tarjoaa hedelmällisen tilallisen kiinnostuksen keskustelulle Hallin mallin – ja laajemmin kulttuurisia merkityksiä korostavien lähestymistapojen – rajoista ja relevanssista aikana, jolloin maapallon luonnonvarojen häikäilemätön ryövääminen tuhoisine ekologisine seurauksineen nivoutuu teknokapitalistiseen kilpajuoksuun uusien viestintä- ja mediateknologioiden kehittämiseksi ja niiden myymiseksi kuluttajille koko ajan kiihtyvässä syklissä. Hallin mallin tapauksessa yksi oleellinen kysymys koskee sitä, millainen analyttinen ja kriittinen ote älyteknologioiden täyttämien ja välittämien mediaympäristöjen valtdynamiikasta on mahdollista saada hyödyntämällä mallin ydinajatuksia hegemonisesta luonnollistumisesta ja diskurssitasoisista puhuteluista ideologiseen merkityksenantoon.

Asetelmointia

Hall esitti ensimmäisen hahmotelmansa sittemmin käänteentekeväksi irtiotoksi osoitautuneesta sisäänkoodaus/uloskoodausmallistaan vuonna 1973 Leicesterin yliopistossa järjestetyssä seminaarissa, jossa hän heitti mallinsa taisteluhansikkaana alan brittitutkimustakin tuolloin hallinneen MCR-perinteen edustajille (ks. Hall 1994, 253–255, 261). Hahmotelma julkaistiin samana vuonna Birminghamin yliopiston Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen (*Centre for Contemporary Cultural Studies, CCCS*) monisteena otsikolla ”Encoding and decoding in the television discourse” (Hall 1973). Hallin lähes kymmenen vuotta myöhemmin kyseisen tekstin pohjalta muokkaama ”Encoding/decoding”-luku hänen ja CCCS-kollegoiden toimittamassa *Culture, Media, Language* -kokoomateoksessa (Hall ym. 1980) kuitenkin esitti sisäänkoodaus/uloskoodausmallista version, joka on tehnyt siitä tunnetun. Samalla juuri vuoden 1980 teksti raivasi

polunpään kulttuurisen mediatutkimuksen muotoutumiselle omaksi sisäisesti moninaiseksi tutkimuskentäkseen.¹

Hallin mallin roolia irtiotossa MCR-perinteestä ja sen paradigmaattisen aseman horjuttamisessa ei voi korostaa liikaa.² Vuoden 1980 sisäänkoodaus/uloskoodaus-tekstissä hän itse ennakoii mallin avaavan uuden aikakauden ennen muuta median vastaanoton tutkimuksessa (Hall 1980, 131). Arvelu osui oikeaan, joskin Hallin tekstisään hahmottelemat kriittiset lähtökohdat syrjäytyivät 1980-luvulla nopeasti yleisön merkityksenannon aktiivisuutta korostavien tarkastelujen tieltä (ks. Ridell 1998).

Tutkimusalan laajemman oppihistoriallisen taustoituksen tai kulttuurisen mediatutkimuksen vaiheiden läpikäymisen sijasta³ lähestyn Hallin mallia tässä artikkelissa rajaamalla huomioni kulttuurisen mediatutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja niiden tietoteoreettisiin sitoumuksiin nykyhetken asetelmassa, jota luonnehtii materiaalistien lähestymistapojen – tai toisin: uusien materialismien – yhä näkyvämpi vahvistuminen 2010-luvun kuluessa myös mediatutkimuksen piirissä (ks. esim. Packer ja Crofts Wiley 2012; Parikka 2012; Gillespie ym. 2014; Pötzsch 2017; Bollmer 2019; Starosielski 2019).

Nykyisin harva mediatutkija enää viittaa Hallin sisäänkoodaus/uloskoodausmalliin julkilausuttuna teoreettisena lähtökohtanaan (ks. esim. Bødker 2016; Shaw 2017; Saariketo 2020). Silti malli mainitaan kulttuurisen mediatutkimuksen merkkipaaluna myös monissa 2000-luvulla ilmestyneissä tutkimuskentän kartoituksissa ja avainkäsitteitä määrittelevissä teoksissa (ks. esim. Jones ja Holmes 2011, 73). Tätä voi halutessaan pitää merkkinä Hallin mallin kanonisoituneesta asemasta ja toteemipaalumaisesta luonteesta. Michael Gurevitch ja Paddy Scannell (2003, 232) kirjoittivat sisäänkoodaus/uloskoodausmallia käsitellessään jo kaksi vuosikymmentä sitten, että

[– –] kanonisoituminen perustuu kuolemaan, sillä pyhimyksen asema on mahdollista todentaa vasta, kun elämä on päättynyt. Tämä kenties koskee myös tekstejä: niiden kanonisoituminen on yhdellä kertaa pyhittymistä ja kuoleutumista. Kanonisoitunut teksti ei enää elä kulloistenkin huolenaiheiden ja sitoumusten joukossa. Sitä tai sen kanssa ei ajatella, sen kanssa ei oteta yhteen tai väitellä siitä, sitä ei uhmata eikä haasteta. Siitä tulee jotakin, mihin vedotaan ritualistisesti kuin varalla oleviin pyhimyksiin, jotka kutsutaan kuolleista auttamaan eläviä. Väitämme, että tällainen kohtalo on ollut tekstillä, jonka tänään tunnemme ”sisäänkoodaus/uloskoodausmallina”, Birminghamin yliopiston Nykykulttuurin tutkimuskeskuksessa Stuart Hallin johtajakaudella 1970-luvulla osana laajempaa kulttuuritutkimuksen projektia kehkeytyneellä mediatutkimuksen alkutekstillä.⁴

Tästä ”kuolleeksi julistamisesta” huolimatta esitän, että Hallin mallin tarkastelu on teoria- ja paradigmakannalta mielekäästä vielä 2020-luvullakin (vrt. Varma 2014).⁵ Näin on siksi, että mallin kiteyttämä semioottinen jäsennys on yhä elimellinen osa kulttuu-

risen mediatutkimuksen teoriaperustaa. Tämä ilmenee symbolisen merkityksenannon ensisijaisuutena esimerkiksi hahmotettaessa nykyoloissa ihmisten suhteita mediaan teknologioina ja esityksinä. Lisäksi mediailmioiden empiiristä erittelyä tutkimuskentällä hallitsevat edelleen ihmiskeskeiset lähtökohdat ja paljolti diskursiiviset otteet. Toisaalta sisäänkoodaus/uloskoodausmallissa on nähdäkseni potentiaalia, joka ei tyhjene sen kanonisoituneen version symbolisia merkityksiä ja esityksellisyyttä korostaviin rajoihin.

Eritoten semioottisen jäsennyksen kyseenalaistamattomuus on nähdäkseni pönkittänyt myöhempien kulttuurisesti suuntautuneiden mediatutkijoiden piirissä ymmärtämistapoja, jotka tarjoavat riittämättömän lähtökohdan teoretisoida ja eritellä kriittisesti 2020-luvun mediaympäristöjä ja ihmisten toimintaa niissä. Ongelmallista tämän päivän olosuhteissa on ennen muuta mediateknologioiden ja -esitysten, niiden tuotannon ja käytön materiaalistien ja tämän myötä myös ekologisten ulottuvuuksien rajautuminen teoreettisen reflektoinnin ulkopuolelle.

Artikkelini etenee siten, että käsittelen ensin sisäänkoodaus/uloskoodausmallin keskeisiä puolia kiinnittäen tässä yhteydessä huomiota Hallin vuosien 1973 ja 1980 teksteissä mallia havainnollistavien kuvioiden eroihin. Nostan esiin myös Hallin omia arvioita mallistaan (Hall 1994).⁶ Lisäksi luon silmäyksen myöhempään ”kulttuurisen kierron” (*circuit of culture*) malliin, jossa semioottinen raja vietiin pidemmälle, mikä oli omiaan vahvistamaan materiaalisuuden kysymysten jäämistä syrjään kulttuurisessa mediatutkimuksessa. Esitän, että kaikessa rautalankamaisessa karkeudessaan sisäänkoodaus/uloskoodausmalli on tämänhetkisten teoriakeskustelujen kannalta kulttuurisen kierron mallia hedelmällisempi. Taustalla on se yleisempi metodologinen ajatukseni, että teoreettisten jäsennysten avainkohtia kiteyttävät mallit tuottavat kiinnostuksen kohteena olevan ilmiön tai asian myös empiirisesti eriteltäväksi yhdenmutta eivät toisenlaisena tutkimuskohteena.⁷

Tämän jälkeen koettelen Hallin mallia nykyisessä kaupunkitilassa, jossa digitaaliset ja verkottuneet algoritmiset teknologiat ovat moniulotteisesti läsnä. Monikerroksisena ja kokonaisvaltaisena mediaympäristönä nykyaika kaupunki tarjoaa laajemminkin hedelmällisen kiinnekohdan keskustelulle kulttuurisen mediatutkimuksen tänään kohtaamista haasteista. Keskityn tarkastelussani sisäänkoodaus/uloskoodausmallissa tärkeisiin luonnollistumisen ja ensisijaistamisen ideoihin, joiden avulla Hall lähestyi vallan hegemonista dynamiikkaa diskursiivisella tasolla. Lisäksi puntaroin, mitä seurauksia teknisen infrastruktuurin sivuuntumisella vuoden 1980 malliversion kohdennuksesta on mallin potentiaalille saada kriittinen ote vallan dynamiikoista 2020-luvun olosuhteissa.

Seuraavaksi (uudelleen) materiaalistan Hallin mallin lähtökohdat ja hahmottelen tältä pohjalta version, joka ottaa huomioon älyteknologioiden ja niiden käytön materiaaliset ulottuvuudet ja kytkökset, avaten mahdollisuuksia lähestyä niitä kriittisesti nykyisissä algoritmiohjautuvissa mediaympäristöissä. Pohdin kuitenkin, onko lopulta

mahdollista muokata semioottista mallia niin, että se kattaisi myös ne valtasidonnaiset tavat, joilla teknologiavälitteiset keholliset toistot puuduttavat medialaitteiden käyttäjät automatisoituneiksi osiksi teknokapitalismin ekologisesti tuhoisaa algorytmiikkaa.

Artikkelin lopulla nostan yhdeksi kulttuurisen mediatutkimuksen tärkeäksi haasteeksi esityksellisuuden uudelleen ajattelemisen. Hallin mallia materiaalistavaan jäsennykseeni sisältyvä *syväpinnan* käsittemetafora avaa nähdäkseni hedelmällisiä mahdollisuuksia saada kriittinen analyyttinen ote mediaesityksistä osana teknomateriaalisesti kytköksisiä vallan verkostoja.

Rautalangasta saippuakuplaan – ja takaisin

Vuoden 1980 sisäänkoodaus/uloskoodaus-tekstissään Hall lähtee liikkeelle soveltamalla Marxin [1867] ajatusta tavaratuotannosta joukkoviestinnän prosessiin. Hän hahmottelee tämän prosessin mutkikkaaksi vallan suhteen eriytyneeksi rakenteeksi, joka tulee tuotetuksi ja ylläpidetyksi tuotannon, kierron, jakelun/kulutuksen ja uudelleen tuottamisen toisiinsa niveltävissä mutta silti eriytyneissä vaiheissa (Hall 1980, 128). Erityisesti Hall suuntaa huomion vastaanoton hetkiin tai käytäntöihin ja joukkoviestinnän esitysten diskursiiviseen muotoon. Marxia mukaillen hän kuitenkin korostaa, että viestien vastaanotto on laajemmin ymmärretyn tuotantoprosessin vaihe (emt., 130). Vastaavasti viestit ovat viime kädessä koko joukkoviestintäjärjestelmän pintaliikkeitä (emt., 129).

Hämmäntävää vuoden 1980 tekstissä on, että vaikka Hall ankkuroi sen alussa ja-lansijansa tukevasti Marxiin, hän ei havainnollista tuotanto-jakelu-vastaanotto tuotantona -kiertoa sisäänkoodaus/uloskoodausmallin visualisoinnissaan. Siitä puuttuu vuoden 1973 version kuvioon sisältynyt nuolten ketju, joka yhdistää uloskoodauksen vaiheen sisäänkoodauksen vaiheeseen ”teknisen infrastruktuurin” tasolla. Ian Angusin ja tutkijakollegoiden 1980-luvun lopulla tekemässä haastattelussa Hall sadattelee näiden nuolten pois jäämistä myöhemmästä versiosta puuskahtaen, että ”jos olet hahmottelemassa kiertokulkua, sinun täytyy myös piirtää se” (Hall 1994, 260). Hän ei kuitenkaan selitä, miksi virhe tapahtui. Myöhemmästä kuviosta puuttuu myös kolme muuta ensimmäisen malliversion alaosassa ollutta nuolta: tuotantosuhteiden ja teknisen infrastruktuurin tasolla ulos- ja sisäänpäin osoittavat nuolet sisäänkoodauksen vaiheessa ja vastaavalla tasolla ulospäin osoittava nuoli uloskoodausvaiheessa. Näiden nuolten karsiutumista mallin myöhemmästä kuviosta Hall ei kyseisessä haastattelussa kommentoi.

Oli kuvioiden erojen käytännöllinen syy mikä tahansa, vuoden 1980 versio suuntaa ensisijaisen huomion sisäänkoodaus/uloskoodausmallin yläosaan kohdentuen mallin symbolisia merkityksiä koskeviin ulottuvuuksiin. Havainnollistavassa kuviossa kierto

alkaa tiedon viitekehyksistä sisäänkoodausvaiheessa edeten yksisuuntaisten nuolten viitoittamana ”merkityksellisen’ diskurssin” kautta tiedon viitekehyksiin uloskoodausvaiheessa, jonne se päättyy (Hall 1980, 130). Lisäksi missä vuoden 1973 kuviossa mallin alaosan kolme ”kerrosta” – tiedon viitekehykset, tuotantosuhteet ja tekninen infrastruktuuri – on liitetty sekä sisään- että uloskoodausvaiheessa viivalla yhteen, siinä vuoden 1980 kuviossa nämä kerrokset ovat kyllä päällekkäisiä mutta toisistaan irrallisia. Yhdistävän nuolen puuttuminen sisään- ja uloskoodauksen väliltä tuotannollisella ja teknologisen infrastruktuurin tasolla viimeistelee sisäänkoodaus/uloskoodausmallin myöhemmän version yksisuuntaisuuden. Tämä on samalla omiaan vesisittämään Hallin sanallisia irtiottoja MCR-perinteessä keskeisestä viestinnän siirtomallista. Haastattelussa Angusin ja kollegoiden kanssa Hall pohtii myös kyseisen nuolen pois jäämisen seurauksia todeten muun muassa, että sisäänkoodaus/uloskoodausmallin kuvio ”latistaa” hänen ajatuksensa kierrosta, sillä se asettaa sisään- ja uloskoodauksen staattisesti vierekkäin sen sijaan että hahmottaisi ne kiertoprosessin toisiinsa niveltäviksi vaiheiksi (Hall 1994, 272).

Hallin pohdinnat Angusin ja kumppaneiden haastattelussa auttavat yhtäältä selittämään, miksi hän ei itse myöhemmin korjannut sisäänkoodaus/uloskoodausmallissa havaitsemiaan puutteita. Toisaalta pohdinnat valottavat, mistä syystä malli painui vahvassa vakiintumisnosteessa olleen kulttuurisen mediatutkimuksen piirissä yleisemminkin taka-alalle – luutuen vähitellen kentän alkuvaihetta signaloivaksi merkkiksi tai toteemipaaluksi, jota on vuosien varrella kyllä sovellettu empiirisesti mutta työstetty niukasti teoreettisena jäsennyksenä (vrt. Varma 2014).⁸ Vaikka Hall harmittelee myös tätä seikkaa mainitussa haastattelussa, hän antaa samaan aikaan ymmärtää, että poststrukturalismin ja dekonstruktion mylläämällä teoriakentällä ja niiden hajauttaman tekstikäsityksen myötä sisäänkoodaus/uloskoodausmalli jäi ajastaan jälkeeseen – tai putosi 1980-luvulla ”konjunktuurin” kelkasta (Hall 1994, 271). Myös omassa ajattelussaan Hall katsoi jo siirtyneensä eteenpäin (emt., 256, 272–273). Hänen mainitsemiaan tutkimuskentän vaikutteita ja virtailuja paremmin vastaavaksi teoreettis-metodologiseksi jäsennykseksi alkoikin 1980-luvun puolivälin jälkeen nousta niin kutsuttu kulttuurisen kierron hahmotelma tai malli.⁹ Hall osallistui tämän mallin kehittelyyn aktiivisesti 1990-luvulla yhdessä Open Universityn kollegoidensa kanssa (ks. du Gay ym. 1997; Hall 1997; myös Jones ja Holmes 2011).

Sisäänkoodaus/uloskoodausmallin vuoden 1980 version tapaan kulttuurisen kierron malli rajautuu symbolisen piiriin vieden samalla semioottisen rajauksen ja kohdennuksen sitä selvästi pidemmälle – itse asiassa niin pitkälle, että ensin mainittuun sisällytetyt tuotantosuhteet ja tekninen infrastruktuuri leikkautuvat kulttuurista kiertoa havainnollistavasta kuvioista kokonaan pois. Mallien välillä on huomattavia eroja myös keskeisiksi nostettujen elementtien valinnassa. Kulttuurisen kierron mallissa representaatio on korvannut ”merkityksellisen’ diskurssin” kuvion ylimmäisenä elementtinä. Siitä myötäpäivään edeten muut elementit ovat identiteetti, tuotanto,

kulutus ja sääntely. Huomiota kiinnittää, että sisäänkoodaus/uloskoodausmallissa tärkeät tiedon viitekehykset ja merkitysrakenteet (genren taso) puuttuvat nekin kulttuurisen kierron mallista. Lisäksi yksi ero on, että kulttuurista kiertoa havainnollistavassa kuviossa kutakin viittä laatikoitua elementtiä yhdistää sitä edeltävään ja seuraavaan elementtiin paksu ja kaareva kaksisuuntainen nuoli, mikä tuottaa kuvioista kokonaisuuden tasolla vaikutelman suljetusta ympyrästä. Sen sisällä elementtien välillä kulkee ohuempia kaksisuuntaisia nuolia. Verrattuna sisäänkoodaus/uloskoodausmallin karkean rautalankamaiseen havainnollistukseen (etenkin vuoden 1973 version osin käsin piirretyssä kuviossa) kulttuurisen kierron mallin visualisointi medioituneista merkitysprosesseista muistuttaa saippuakuplaa, jonka vastavuoroisten suhteiden verkosto leijuu ilmassa irrallaan sen muodostavien merkitysprosessien infrastruktuurallisista ja muista materiaalis-teknologisista kytköksistä (vrt. toisiinsa esim. Hall 1973, 6, Hall 1980, 130 ja Hall 1997, 1).

Kuten on jo käynyt epäsuorasti ilmi, Hallin myöhempää suhtautumista sisäänkoodaus/uloskoodausmalliin voi luonnehtia ristiriitaiseksi. Edellä mainitussa haastattelussa hän nostaa yhtäältä esiin sisäänkoodaus/uloskoodausmallin vajavaisuuksia ja paikoin jopa vähättelee sitä. Hän esimerkiksi toteaa, että malli ei ollut teoreettisesti riittävän täsmällinen eikä käsitteellisesti tarpeeksi johdonmukainen ja yhtenäinen (Hall 1994, 255). Toisaalta hän tuntee näkevän sisäänkoodaus/uloskoodausmallissa menetettyä teoreettista – tai pikemminkin teoretisoivaa – potentiaalia ja kannustaa ponnekkaasti mallin muokkaamiseen (emt., 272–274). Oman argumentaationi kannalta merkityksellistä on ensiksikin Hallin tavoite avata mallillaan teoreettisesti uudenlainen tapa tehdä mediatutkimusta (emt., 259). Kyse oli mallista, joka haastoi julkilausutusti tutkimusalalla paradigmaattisessa asemassa olleen lähestymistavan ja tavoitteli sen valta-aseman murtamista. Yhtä merkittävä on Hallin tähdennys, että sisäänkoodaus/uloskoodausmallia ei tule ottaa sellaisenaan vaan sitä on välttämätöntä muokata sekä teoreettisesti että empiirisen tutkimuksen tarkoituksiin (emt., 255, 272).

Tartun seuraavaksi näihin Hallin kannustuksiin ja suhteutan hänen mallinsa haasteisiin, joita mediaympäristöjen yhä läpikohtaisempi digitalisoituminen, verkottuminen ja algoritmiohjautuvuus asettavat vallan prosesseista 2020-luvulla kiinnostuneille mediatutkijoille. Valtadynamiikkojen muokkautuminen digitaalisten teknologioiden ja kannettavien medialaitteiden myötä on kysymys, joka haastaa Hallin mallin teoreettis-metodologisen jäsennyksen perustavalla tavalla, ja nykykaupunki tarjoaa tämän haastamisen puntaroinnille hedelmällisen tilallisen kiinnekohdan.

Hallin malli ja algorytmittynyt kaupunkitila

Perinteisesti ajatellen kaupunki on rakennettu fyysinen ympäristö, joka kokoaa yhteen suuren – suurimmillaan valtavan – joukon erilaisia ihmisiä ja mahdollistaa heidän

koordinoidun yhteiselämänsä. Lisäksi kaupunki tarjoaa julkisen näyttämön ihmisten muille näkymiselle, muiden havaitsemiselle, keskinäiselle vuorovaikutukselle ja toiminnalle. Nämä piirteet luonnehtivat myös nykykaupunkia, jossa yhä tehokkaammat ja teknologisesti hienostuneemmat – ”älykkäämmät” – mobiililaitteet ovat viime vuosina moninkertaistaneet ihmisten välisen viestinnän ja erilaisten esitysten määrän. Samaan aikaan kaupunkitilan rakenteisiin upotetut digitaaliset teknologiat ovat vauhdittaneet symbolisen piirin mittavaa joukkoviestinnällistä ja kaupallista laajentamista urbaanissa ympäristössä.

Siinä missä viestinnällisten ja esityksellisten elementtien yhä massiivisempi teknologiavälitteinen läsnäolo rakentaa nykykaupungin luonnetta havaittavana media-ympäristönä, sitä materiaalisesti ylläpitävä infrastruktuuri on enenevästi digitaalisten algoritmien huomaamattomasti jäsentämää ja ohjaamaa. Käsillä olevassa yhteydessä on erityisen oleellista huomata, että algoritmiohjautuva kaupunki-infrastruktuuri ei ole irrallinen verkottuneista ja paikkatietoisista älylaitteista, jotka kulkevat kaupunkilaisten mukana kaikkialle ja mahdollistavat esitysten tuottamisen, vastaanottamisen ja kierrättämisen missä, milloin ja minne tahansa.

Ihmisten suhde kannettaviin medialaitteisiinsa on jo arkihavaintojen perusteella tiivis, ja niitä urbaanissa ympäristössä käytettäessä kehon liikkeiden, eleiden ja kosketusten toistot vakiinnuttavat rytmejä, tapoja ja rutiineja, jotka automatisoivat itsestäänselvyyksiksi. Kun otetaan huomioon nykyisten mobiililaitteiden kaksisuuntainen luonne teknologioina – ja tämän myötä niiden vastavuoroinen suhde käyttäjiinsä – ei ole liioiteltua väittää, että teknologiavälitteiset keholliset automaatiot kiinnittävät ihmiset uudenaikaisilla tavoilla kaupunkitilan rakenteisiin ja niiden ylläpitämiseen. Tar kasteltaessa miten valta toteutuu yhä algoritmiohjautuvammassa nykykaupungissa pohdittaviksi nousevat myös yleisemmin seuraukset, joita kehollisten rutiinien nivoutumisella tilan rakenteiden ylläpitämiseen – niiden algorytmittymisellä – on ihmistojen mijuuden ja sen ymmärtämisen kannalta (Ridell 2019). Mobiililaitteiden mahdollistama, jatkuvasti vauhdittuva viestinnällisten ja esityksellisten sisältöjen kierto puolestaan nostaa agendalle kysymyksen symbolisten merkitysten roolin muuttumisesta kaupungin tilallisessa valtdynamiikassa.

Kun Hallin sisäänkoodaus/uloskoodausmalli – rajoituksineen ja mahdollisine potentiaaleineen – suhteutetaan nykykaupungin algorytmittymisyyteen, erityisesti kaksi seikkaa hänen vuoden 1980 tekstissään ansaitsee lähempää huomiota. Ensimmäinen koskee Hallin luonnollistumiseksi (*naturalization*) kutsumaa ilmiötä, jota hän lähestyy kielellisten ja äänellis-kuvallisten diskurssien tasolla korostaen samalla kulttuuristen koodien keskeistä roolia käytännöissä, joissa diskursseista tulee ymmärrettäviä ja joissa niitä uusinnetaan sellaisina (Hall 1980, 131–132). Erityisen huomionarvoista on, että Hall painottaa tavaksi muuttumisen (*habitation*) tärkeyttä tiettyjen diskurssien luonnollistumisessa tai tarkemmin ottaen prosesseissa, joissa diskurssien merkityk-

sellistämistä ohjaavat koodit muuttuvat itsestään selviksi ja alkavat tämän myötä mieltä läpinäkyviksi (emt., 131–132).

Vallan hegemonisuuden kannalta kulttuuristen koodien tärkeys perustuu Hallin (1980, 134–136; myös Hall 1994, 261–262, 266) mukaan siihen, että mitä perinpohjaisemmin luonnollistuneita koodit ovat, sitä tehokkaammin ne peittävät näkyvistä ”havaintotoiminnan ehdot”. Läpeensä luonnollistuneet koodit yhdistävät merkityksenannon kulttuuriin ”kartastoihin”, jotka väittävät esittävänsä sosiaalisen todellisuuden ongelmattomasti sellaisena kuin se on. Hall kuitenkin muistuttaa, että merkityskartastot ovat rakentuneet hallinnan olosuhteissa (*structured in dominance*), joskin hän tähdentää samaan hengenvetoon merkitysprosessien viimekätistä avoimuutta. Toisin sanoen luonnollistuneisiin koodeihinkaan perustuvat merkitykset eivät voi olla lukkoonlyötyjä, vaan tuotanto/vastaanotto-ketjun molemmissa päissä tarvitaan aina tulkinallista ”työtä”, jotta jokin merkitys tulee (uudelleen) tuotetuksi hallitsevan koodin mukaisena. Hallin hahmottelema asetelma on vahvasti retorinen sikäli, että hän katsoo sisäänkoodauksen asettavan etusijalle tiettyjä merkityksiä diskurssin tasolla ja tällä tavoin suosittelevan niitä ensisijaisina. Etusijalle asetettu merkitys puhuttelee vastaanottajia diskursiivisesti tietyn, intressisidonnaisuutensa peittävän ja luonnollisena esittäytyvän merkityksenannon kannalle. Vaikka sisäänkoodaus asettaa uloskoodaukselle puitteet, merkitysten ensisijaistaminen ei silti takaa, että ne uloskoodattaisiin täsmälleen suositellulla tavalla vastaanotossa.

Hallin käsitys merkitysten etusijalle asettamisesta tai ensisijaistamisesta sai inspiraatiota Louis Althusserin (2001 [1971]) ideologiateoriasta, jonka mukaan ihmisten subjekti muodostuu ja tulee ylläpidetyksi prosesseissa, joissa he joutuvat ideologisten valtiokoneistojen kutsumiksi tai puhuttelemiksi. Althusser (emt., 125) havainnollistaa ideologisen puhuttelun hetkiä kaupunkitilaan sijoittuvalla esimerkillä, jossa poliisi huutaa kadulla ”Hei, sinä siellä!”, ja kutsuhuudon kohteeksi joutunut tunnistaa poikkeuksetta, että huuto koskee juuri häntä. Hall yhdisti Althusserin käsityksen ideologiasta Antonio Gramscin [1971] käsitykseen hegemoniasta korostaakseen, että luonnollisina esittäytyvien merkitysten ideologisesti hallitseva asema täytyy tuottaa ja taata jatkuvasti uudelleen kussakin ajassa, paikassa ja tilanteessa (ks. Hall 1994, 268; ks. myös Hall 1982, 68–74, 80–82). Median käytön ja vastaanoton osalta tämä tarkoittaa sitä, että niiden käytäntöihin sisältyy periaatteessa merkityskamppailun ulottuvuus. Yleisempi teoreettinen implikaatio tässä yhteydessä on, että myös subjektin muodostumisen prosesseissa on omat vapausasteensa.

Hallin kriittiset hahmotelut diskursiivisten merkitysprosessien valtasidonnaisuudesta voi laajentaa hedelmällisesti koskemaan ideologisen puhuttelun ja hegemonisoituneen merkityksenannon kehollisia ulottuvuuksia kaupunkitilassa. Nykyisessä urbaanissa ympäristössä tämä kutsuu agendalle myös kaupungissa liikkuvien suhteet sekä mukana kulkeviin että ympäröiviin mediateknologioihin ja niiden materiaalisuuteen. Vallan hegemoninen dynamiikka ulottuu tällöin esimerkiksi tapoihin, joilla algo-

ritmiohjautuvat teknologiat mukauttavat ihmiskehon liikkeitä ja eleitä, tai toisin muotoillen siihen, miten nämä teknologiat jäsentävät ja järjestävät kehollisia koreografioita (Parviainen ja Ridell 2021; ks. myös Bench 2014).

Sisäänkoodaus/uloskoodausmalliin sisältyvää ajatusta luonnollistumisesta on mahdollista työstää teoreettisesti pidemmälle ottamalla huomioon, että medialaitteita kaupunkitilassa käyttäessään ihmiset eivät tee vain symbolista vaan myös kehollista ”työtä”, ja että nämä kaksi ”työn muotoa” nivoutuvat tiiviisti yhteen itsestään selviksi muuttuneissa – luonnollistuneissa – laitteiden käyttötavoissa ja -rutiineissa. Hallin kriittisiä jalanjälkiä jatkaen yhdeksi avainkysymykseksi nykykaupungin algorytmittyneessä mediaympäristössä nousevatkin kehollisen luonnollistumisen hegemoniset seuraukset. Toisin sanoen millaiset havaitsemisen ehdot ja koodikäytännöt pakenevat huomiota, kun suhteemme kannettaviin medialaitteisiin ja ympäröiviin teknologioihin vakiintuvat ja automatisoituvat itsestään selviksi kehollisiksi rutiineiksi?

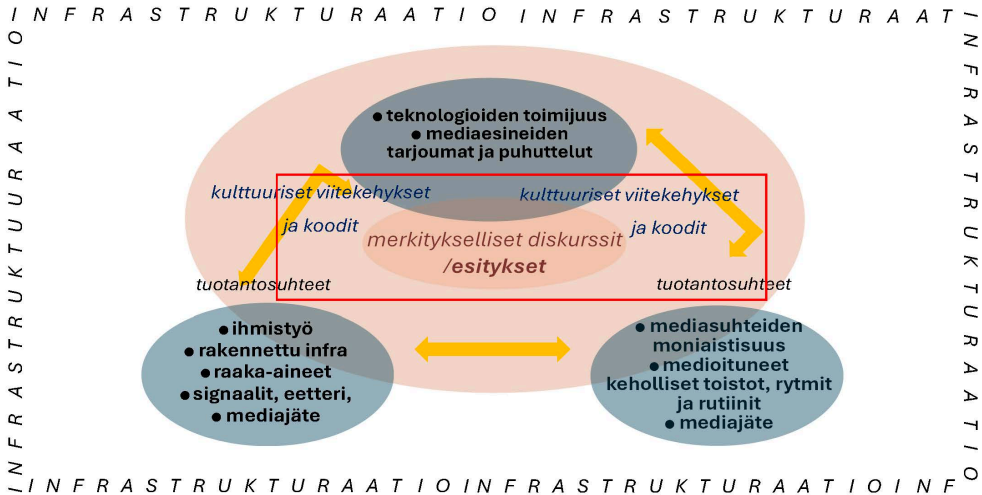
Viime mainittu kysymys kutsuu tarkasteltavaksi toisen nykyisten teoriakeskustelujen kannalta Hallin mallissa keskeisen seikan – teknisen infrastruktuurin. Sen roolilla – tai roolittomuudella – sisäänkoodaus/uloskoodausmallissa on merkittäviä teoreettisia ja paradigmatasoisia seurauksia yli ja ohi symbolista ja kehollista puhuttelua koskevien kysymysten, joihin niihinkin tekninen infrastruktuuri nykytarkastelussa yhtä kaikki oleellisesti suhteutuu. Rakennettujen infrastruktuurien yhä läpikotaisempi digitaalinen välittyneisyys ja niiden samanaikainen verkottuminen massiivisiin globaaleihin infrastruktuurikonaisuuksiin ovat mutkistaneet ideologisen puhuttelun kaupunkitilassa tavoilla, joista Althusserin ”Hei, sinä siellä!” -rinnastuksella ei saada pitävää otetta. Kuten juuri esitin, Hallin mallia on kyllä mahdollista muokata niin, että althusserilainen puhuttelun idea kattaa ainakin osittain tavat, joilla teknologisesti välittyneiden liikkeidemme, eleidemme ja kosketustemme toistot tuottavat ja ylläpitävät kaupungin valtasidonnaista tilallista järjestystä. Otetta ei sitä vastoin saada siitä, miten kehollinen osallistuminen tilallisesti moninaiseen urbaaniin koreografiaan nivoo ihmistoimijat myös osaksi materiaalis-teknologisia rakenteita, joita emme havaitse ja joiden emme usein edes miellä mahdollistavan viestintämme ja esityksemme kaupunkitilassa. Valtadynamiikan kannalta kyse ei enää ole puhutteluista perinteisessä retorisessa mielessä, siis symbolisista kutsuhuudoista luonnollisena näyttäytyvään ideologiseen merkityksenantoon, vaan siitä että olemme kehoinemme osapuolia mitta-kaavaltaan globaalissa, voitontavoittelun logiikalla toimivassa laskennallisessa datajälkien keruujärjestelmässä (Ridell 2019; Parviainen ja Ridell 2021). Tämä kehollisissa suhteissamme älylaitteisiin ja kaupunkitilan digitalisoituneisiin rakenteisiin aktualisoituva teknokapitalistinen valta ei huutele tietoista huomiotamme vaan nappaa meidät lupaa kysymättä haaviinsa.

Nykykaupungin algorytmittynyt luonne mediaympäristönä pakottaa ottamaan huomioon ja käsitteellistämään uudelleen sisäänkoodaus/uloskoodausmalliin kuvio-
tasolla sisältyvän teknisen infrastruktuurin samalla haastaen ulottamaan kriittisen

teoretisoinnin Hallin julkilausumia Marx-lähtökohtia pidemmälle. Algorytmittyneen vallan prosessien kannalta ei ole riittävää todeta, että median käyttö ja vastaanotto ovat käytäntöjä, jotka niveltuvat kiinteästi taloudellisiin ja poliittisiin tuotantosuhteisiin, on lisäksi painotettava niiden nivoutumista teknisiin infrastruktuureihin myös ihmisaisteja väistävän materiaalisuuden mielessä. Kuten edellä havainnollistin, nykyisessä kaupunkitilassa tämä nivoutuminen toteutuu oleellisesti kehollisen luonnollistumisen prosesseissa, joiden myötä tietoiselta huomiolta sivuuntuu näiden rutiinien vastavuoroinen kytkeytyminen vallan teknomateriaaliseen dynamiikkaan.

Hallin mallia materiaalistamassa

Tähän mennessä esittämäni pohjalta yritän seuraavaksi materiaalistaa Hallin mallin lähtökohdista, jotka eivät ota sen kanonisoituneen version semioottista rajausta annettuna. Erityisesti tämä koskee teknisen infrastruktuurin jäämistä mallin kohdennuksen ulkopuolelle. Tätä ennen muutama sana siitä, miten olen käsittänyt mallia muokatessani materiaalisuuden. Sinänsä materiaalisuus voidaan ymmärtää ja sitä on myös määritelty eri tutkimuskentillä niin monella tavalla, että merkitysspektrin tarkastelu olisi oman artikkelinsa aihe (materiaalisuuden määrittelyistä, ks. esim. Hayles 1992; Miller 2005; Ingold 2007). Käsillä olevassa yhteydessä sisällytän materiaalisuuden piiriin muun muassa älyteknologioiden tuotannossa tarvittavat raaka-aineet (kuten harvinaiset maametallit ja mineraalit), sähkömagneettisen energian taajuuksiin ja sitä hyödyntävät laskennalliset prosessit (digitaalinen materiaalisuus), viestintä- ja mediateknologioiden (mukaan lukien henkilökohtaiset mobiililaitteet ja rakennettuun ympäristöön upotetut teknologiat) aineellisuuden ja ainekset, mediatuotteiden valmistuksen, jakelun ja myynnin koko logistisen ketjun sekä ihmiskehon sen kaikessa lihallisessa moniaistisuudessa. Materiaalisuuden piiriin lukeutuu oleellisesti myös elektroninen jäte, jota tuotanto-jakelu-uudelleen tuottaminen -kierron eri vaiheissa syntyy hillittömiä määriä. Seuraava kuvio (Kuvio 1) havainnollistaa sisäänkoodaus/uloskoodausmallin materiaalistettua versiota. Kyse on luonteeltaan alustavasta jäsennyksestä, joka on tarkoitettu ennen muuta viitepisteeksi teoreettiselle jatkokehittelylle ja -keskustelulle. En pura kuviota tässä yhteydessä yksityiskohtaisesti, vaan nostan pohdittavaksi joitakin teoriatasoisia muokkauksia ja uudelleenmäärittelyjä, joihin Hallin mallin suhteuttaminen nykyiseen kaupunkitilaan antaa aihetta ja joilla on laajempaa relevanssia algorytmittyneiden mediaympäristöjen kriittisen tarkastelun kannalta.

Kuvio 1. Materiaalistettu sisäänkoodaus/uloskoodausmalli. Hallin vuoden 1980 malliversion rajaama alue on merkitty kuvioon punaisella ääriiviivalla.

Ensiksikin on tarpeen laajentaa Hallin näkemystä "järjestyksistä", jotka jäsentävät "sosiaalista elämää, taloudellista ja poliittista valtaa sekä ideologiaa" (Hall 1980, 134; myös Hall 1994, 259). Jo ajankohdallisista syistä Hall ei tietenkään voinut ottaa huomioon näiden järjestysten yhä läpikotaisempaa digitalisoitumista ja algoritmivälitteisyyttä. Hänen mallinsa kiteyttämä semioottinen rajausta ja kohdennus ovat kuitenkin olleet omiaan syrjäyttämään näitä puolia kulttuurisessa mediatutkimuksessa myöhemmin. Samalla ovat jääneet sivuun "järjestyksen" ankkuroituminen teknomateriaaliin infrastruktuureihin sekä ihmistoimijoiden kehollinen osallisuus niiden uusintamisessa.

Toiseksi on muokattava tapaa, jolla Hallin malli käsitteellistää symbolisten sisältöjen tai esitysten – kielellisten, audiovisuaalisten ja muiden diskurssien – luonteen ja roolin osana vallan hegemonista dynamiikkaa. Ajatusta "'merkityksellisestä' diskurssista" todellisten tapahtumien välttämättömänä ilmenemismuotona, joka kiinnittyy "koko viestintäprosessin sosiaaliin suhteisiin" sen yhtenä osana (Hall 1980, 129), tulee laajentaa ottamaan huomioon, että tämä kokonaisprosessi on luonteeltaan soiotekninen ja lisäksi Hallin hahmottelemaa selvästi moniulotteisemmin, mutkikkaammin ja notkeammin materiaallinen. Tästä lähdettäessä esitykselliset sisällöt hahmottuvat mediateknologioiden mahdollistamiksi "syväpinnoiksi", jollaisina ne nivoutuvat osaksi merkitysprosessien kokonaiskiertoa ihmisten teknologiavälitteisessä

kehollisessa toiminnassa. Tämä kokonaiskierto – nykyolosuhteissa osuvampi kielikuva olisi algorytmittynyt virtapiiri – on teknologian digitalisoituessa ja verkottuessa laajentunut, minkä lisäksi symbolisen merkityssisällön tulkinnalle on signaaliliikenteen jatkuvasti vauhdittuessa ja tihentyessä yhä vähemmän aikaa (vrt. Rose 2016).

Tiivistäen voi todeta, että Hallin mallin materiaalistaminen nivoo mallin ylä- ja alaosan yhteen tavoilla, joissa infrastruktuurallinen valta määrittyy kokonaisvaltaisesti ja dynaamisesti, käsitteellistysten kehollisten automaatioiden ja laajemman algorytmiikan tuottamaksi ja ylläpitämäksi infrastruktuuratioksi. Tämä kantorakenteistumisen tauoton prosessi jäsentää valtdynamiikkana 2020-luvun mediaympäristöjä ja ihmisten toimintaa niissä.

Sisäänkoodaus/uloskoodausmallin muokkaaminen ehdottamallani tavalla ei kiistä diskurssien ja representaatioiden tärkeyttä, mutta se haastaa myös esityksellisyyden ajattelemiseen uudelleen. Materiaalisesti herkistävä syväpinnan käsittemetaphora tarjoaa yhden mahdollisuuden hahmottaa esitykset tavalla, joka ei sulje ulkopuolelle niiden ankkuroitumista infrastruktuuratation teknomateriaalisiin prosesseihin. Tästä lähdettäessä korostuu, että esimerkiksi älypuhelimien näytöllä käyttäjän huomiota vaativa viestien ja esitysten virta ei ole riippumaton laitteen ominaisuuksista ja että laitteen materiaalistien ainesosien jäljittäminen veisi tutkijan maametalloja tuot-taviin kaivoksiin ja logistiikkaketjun toisessa päässä käytetyn elektroniikan kierrätys-keskuksiin, purkulaitoksiin ja kaatopaikoille (ks. esim. Crawford ja Joler 2018; Taffel 2015; 2021; Gabrys 2011).¹⁰ Materiaalistetussa Hallin mallissa teoreettisen huomion painopiste siirtyykin symboliset esitykset mahdollistavien viestintä- ja mediateknologioiden aineellisuuksiin ja käyttäjien kehollisiin suhteisiin näihin teknologioihin. Tärkeä kiinnostuksen kohteeksi nousevat tällöin mobiililaitteiden affordanssit, jotka ruokkivat ihmiskehojen vastavuoroisen affektiivista kiinnittymistä tuotanto-kierrätys-uudelleen tuottaminen -virtapiiriin infrastruktuurin tasolla.¹¹ Samalla kriittisen tarkastelun alue laajenee kattamaan ihmistoimijoiden moniaistisen suhteen algoritmiohjautuviin mediaympäristöihin.

Performatiivinen laskennallinen logiikka, jolle älylaitteiden toiminta perustuu ja joka jäsentää yhä läpitunkevammin kaupunkitilan ja muiden mediaympäristöjen rakenteita ja valtdynamiikkaa, kuitenkin kutsuu esiin problematisoivia kysymyksiä myös materiaalistetun Hallin mallin viimekätisistä rajoista ja rajoituksista. Edellä tekemäni ehdotukset laajentavat mallin kehystä nähdäkseni sinänsä mielekkäästi, mutta ne eivät lopulta muuta sen rajautumista näkyvän – so. laajemmin ihmisaisteille ilmenevän – piiriin. Kysymys, joka tästä seuraa on, millä tavalla tällainen malli auttaa meitä ymmärtämään ja tutkimaan kriittisesti valtdynamiikkaa, joka on luonteeltaan ei-ilmenevää. Miten esimerkiksi tunnistaa älylaitteiden algoritmista affordansseista juuri ne, jotka ”puhuttelevat” ihmistoimijoita tasolla, joka ei typisty laitteissa toimivien sovellusten tunnistettaviin ”tönäisyihin”? Tai toisin: millaisten (kaupunki)tilassa toteutuvan kehollisen ”kieliopin” tai (urbaanin) koreografian piirteiden pohjalta voim-

me eritellä laiterutiineja rakentavien liikkeiden, eleiden ja kosketusten toistoja affirmatiivisina vastauksina algoritmiseen ensisijaistamiseen? Kaiken kaikkiaan, kuinka pitkälle mediaympäristöjen algorytmittyneen valtdynamiikan kriittisessä erittelyssä on mahdollista päästä rajaamalla ja kohdentamalla huomio havaittavissa oleviin kehollisiin automaatioihin? Ja jos vastaus on ”ei kovinkaan pitkälle”, jatkokysymys kuuluu ”mitäpä sitten?”.¹²

Nämä ovat joitakin niistä kysymyksistä, joita tulisi pohtia kriittisesti, mikäli materiaalistettua Hallin mallia haluaisi soveltaa empiirisesti. Tämä ei ole artikkelini tarkoitus, mutta todettakoon kuitenkin, että kaupunkitilassa yksi jännittävä – ja samalla metodisesti haastava – empiirinen kysymys koskee medioituneiden kehollisten rutiinien algorytmittyneitä kimppeja, joissa ilmenevän ja ei-ilmenevän piirit punoutuvat mutkikkaasti yhteen (vrt. Lefebvre 2004 [1992]).

Teoreettisten mallien tärkeys

Materiaalisista lähtökohdista perustavin kysymys, joka Hallin mallissa vaatii uudeleen ajattelemista, koskee siis tapaa, jolla se käsitteellistää vallan hegemonisen dynamiikan – kysymys, joka on, ei enempää eikä vähempää, koko kriittiseksi tarkoitetun mallin ytimessä. Kuten olen edellä nykyaikaa kiinnekohtani käyttäen esittänyt, nykyisissä läpeensä algorytmittyneissä mediaympäristöissä valta ei toteudu vain mediaesitysten symbolisina puhutteluina intressisidonnaisen luonteensa peittävään merkityksenantoon tai tapoihin, joilla näihin puhutteluihin suhtaudutaan vastaanotossa. Sen sijaan yhä oleellisempi osa hegemonista valtdynamiikkaa ovat älylaitteiden käytössä vakiintuneet keholliset rutiinit, joita automatisoituneesti toistaessamme osallistumme teknomateriaalisten infrastruktuurien tuottamiseen ja ylläpitämiseen. Tässä lähes tauottomassa kehollisessa algorytmiikassa annamme samalla – tietoisesti tai tajuamattamme, halukkaasti, välinpitämättömästi tai vastentahtoisesti – hyväksynnän suurten teknologiayritysten vallalle määritellä arkisen viestintämme, esitystemme ja vuorovaikutuksemme ehdot. Lisäksi olemme ajatuksettoman aktiivisia osapuolia luonnon yhä perinpohjaisemmassa tuhoamisessa, jolle ihmisten maailman ylläpitäminen nykyisellään perustuu. Kaiken kaikkiaan 2020-luvun olosuhteissa ideologinen ensisijaistaminen ja hegemoninen luonnollistuminen ovat prosesseja, joissa älylaittein varustettu biofyysinen ruumiimme toimii infrastruktuurin yhtenä tärkeänä solmukohtana.

Sen sijaan että julistaisin (materiaalistetunkin) Hallin mallin hedelmättömäksi ha-luttaessa saada ote 2020-luvun mediaympäristöjen algorytmittyneestä valtdynamiikasta, pohdin lopuksi yleisemmin teoreettisten mallien tärkeyttä kriittisesti virittyneessä mediatutkimuksessa. Nähdäkseni tällainen pohdinta voi samalla auttaa

tarkentamaan semioottisten jäsenysten pätevyysaluetta ja arvostamaan niille erityisiä vahvuuksia.

Yksi mielessä pidettävä seikka koskee Hallin tähdennystä sisäänkoodaus/uloskoodausmallin alustavuudesta. Kuten olen korostanut, Hall ei tarkoittanut malliaan otettavaksi teoreettisesti sellaisenaan eikä sovellettavaksi mekaanisesti. Teoriakannalta erityisen oleellinen on hänen tavoitteensa hahmotella mallillaan viitepiste mediatutkimuksen tutkimuskohteen ajattelemiseksi teoreettisesti kunnianhimoisella tavalla. Tämän puolestaan voi katsoa haastavan tutkijoita metodologiseen luovuuteen, uudenlaisten empiiristen tutkimusasetelmien kehkeyttelyyn ja niihin soveltuvien metodien keksimiseen. Kuten Hall (1994, 255) 1980-luvun lopun haastattelussa muotoili, sisäänkoodaus/uloskoodausmallin arvo nyt ja myöhemmin on siinä, mitä se ehdottaa: ”Se ehdottaa lähestymistapaa ja avaa uusia kysymyksiä. Se kartoittaa maastoa. Mutta se on malli, jota täytyy työstää, kehittää ja muuttaa.” Kehittämisellä ja muuttamisella Hall viittasi tarpeeseen ”työstää sekä mallia että sen soveltamistapoja” (emt., 272). Perustavampi kannustus taustalla on, että tutkijoiden ei pidä ottaa teoreettisia malleja annettuina eikä soveltaa niitä omahyväisen kritiikittömästi (ks. myös. Varma 2014).

Edelliseen liittyy Hallin huomio sisäänkoodaus/uloskoodausmallin (ja ylipäättään käsitteellis-metodologisten mallien) tiivistä yhteydestä teoretisoimiseen. Sen sijaan että tällaisiin malleihin suhtaudutaan lukkoon lyötyinä rakennelmina – kuten Hallin mallille itselleen on vuosikymmenten saatossa käynyt – ne tulee nivoa ”teoretisoivaan toimintaan, ajattelemiseen jatkuvana prosessina” (Hall 1994, 269). Voidaan jopa väittää, että tämä on omiaan ehkäisemään mallien muuttumista joustamattomiksi pakko-paidoiksi, joita hyödynnetään ajatuksettomasti empiirisessä tutkimuksessa.

Viittasin alussa siihen, että teoreettiset mallit tuottavat kohteenaan olevan ilmiön tai asian empiirisesti tutkittavaksi yhden- mutta eivät toisenlaisena. Tässä yhteydessä ei ole mahdollista paneutua tarkemmin näiden mallien tietoteoreettisiin implikaatioihin, mutta yhtenä havainnollistavana esimerkkinä voi nostaa esiin tavan, jolla kulttuurisen kierron mallin soveltaminen Sony Walkmanin analyysiin sivuuttaa tämän medialaitteen materiaaliset ja teknologiset ominaisuudet, niiden ekologisista kytketymisistä puhumattakaan (ks. du Gay ym. 1997). Kaksi vuosikymmentä tuoreemman esimerkin tarjoaa Adrienne Shaw (2017, 414), joka haluaa – sinänsä lupaavasti – yhdistää sisäänkoodaus/uloskoodausmallin affordanssiteoriaan tuottaakseen mallista muunnoksen, joka pystyy ”kuvaamaan paremmin interaktiivista mediaa”. Shaw on kiinnostunut nimenomaan käyttöliittymätasosta, mutta sisäänkoodaus/uloskoodausmallin semioottisessa rajauksessa pitäytyessään hän sivuuttaa tarkastelussaan käyttöliittymän ominaisuuksien ja teknisen infrastruktuurin väliset yhteydet.

Yhtenä sisäänkoodaus/uloskoodausmallin vahvuutena voi pitää sen tarjoaman käsitteellisen jäsenyksen suhteellista yksinkertaisuutta, mikä saa pohtimaan yleisemminkin teoreettisten mallien rajoja ja rajoja paitsi pahassa myös hyvässä. Toisin muotoillen: Hallin mallin virtaviivainen havainnollisuus ja sen metodologisen idean

selkeys saavat aprikoimaan, mitä kullakin mallilla – ja kullekin mallille – ylimalkaan voi ja kannattaa yrittää tehdä. Saattaa olla, että oma Hallin mallin materiaalistamiseni venyttää mallin semioottista rajausta liikaa ja näin latistaa sen terävyyden (joskin hyvin eri mielessä kuin kulttuurisen kierron malli). Selvältä joka tapauksessa tuntuu, että yritys sisällyttää ei-ilmenemisen piiri sisäänkoodaus/uloskoodausmallin rajoihin tekisi mallista hyödyttömän. Tällainen muokkausoperaatio tarkoittaisi samalla irtiottoa semioottisesta jäsenyyksestä ja tietoteoreettisesti toisenlaisen, ontologisesti virittyneen, mallin luomista.

Yksi mahdollisuus havainnollistaa Hallin mallin tapaisten mallien luonnetta nimenomaan teoreettisina malleina – ottamatta tässä yhteydessä arvottavaa kantaa niiden lähtökohtiin – on verrata niitä big data -visualisointeihin (ks. esim. Kirk 2012). Missä teoreettisiin malleihin sisältyy usein vahva deduktiivinen ulottuvuus, siinä big data -visualisoinnit perustuvat induktion logiikalle. Ne ovat hienostuneiden digitaalisten algoritmien avulla laskennallisesti tuotettuja kartoituksia, jotka lupaavat paljastaa oletetun objektiivisesti kulloisessakin datamassassa piileviä suhteita ja tehdä näkyviksi niiden muodostamia laajempia sosiokulttuurisia merkityskuvioita. Oleellinen ero näiden kahden ”mallinnuksen” välillä kiteytyy siihen, että big data -visualisointien ideana on koostaa vakuuttavalta näyttävä kulttuurinen esitys, kun taas teoreettisen mallin ideana on – Herbert Blumerin (1969) hermistävän käsitteen ideaa mukaillen – toimia hermistävänä käsitteellisenä instrumenttina kriittiselle ajattelemiselle ja siihen perustuvalle analyysille. Tällaisena käsitteellistykseenä materiaalistettu Hallin malli pyrkii haastamaan mediatutkijoita teknomateriaalisten infrastruktuuriprosessien teoretisointiin – prosessien, jotka edellytetään, jotta voi ylimalkaan olla olemassa sellaisia kulttuurisia esityksiä kuin vaikkapa big data -visualisoinnit.

Big data -visualisointien yleistyminen palauttaa agendalle kysymyksen symbolisten merkitysten tärkeydestä. Monet kulttuurisesti suuntautuneet mediatutkijat ovat viime vuosina eritelleet näiden representaatioiden tekemää ”ideologista työtä” tavalla, joka resonoi monessa mielessä Hallin sisäänkoodaus/uloskoodausmallin kriittisen eetoksen kanssa (ks. esim. Engebretsen ja Kennedy 2020). Oman tarkasteluni kannalta symbolisten merkitysten tärkeys kuitenkin liittyy ennen muuta siihen, että ne tarjoavat tilan, aukon tai välin ajatukselliselle etäisyyden ottamiselle välittömästi annettuun. Materiaalisista lähtökohdista ei käy kiertäminen sitä, että ilman symboli-kieltä – sen omaa materiaalisuutta samaan aikaan unohtamatta – emme kykene reflektoidaan kehollista kiinnittymistämme infrastruktuurin algoritmittuuteeseen valtdynamiikkaan. Samalla symbolinen etäisyys on edellytys sille, että pystymme – ainakin periaatteessa – tarkastelemaan kriittisesti myös laskennallisuuden performatiivista logiikkaa ja omaa kehollis-materiaalista mukautumistamme sen aukottomalta vaikuttavaan toimintaan.

Todettakoon lopuksi selvyiden vuoksi vielä, että paluussani symbolisten merkitysten äärelle ei niinkään ole kyse esityksellisyyden pelastamisesta (uusien) materia-

lismien oletetuista kynsistä kuin siitä, että päädyin tarkastelussani pisteeseen, josta avautuisi jälleen uusi kierre ymmärtämisen avoimessa ja päättymättömässä spiraalissa.

Oikeudet

Artikkeli on suomennos alun perin englanniksi julkaistusta artikkelista Ridell, Seija. 2021. "From *Hey, you there!* to *Got you*: re-materializing the encoding/decoding model in the computationally mediated city." *Communication and Critical/Cultural Studies* 18 (4): 413–420. <https://doi.org/10.1080/14791420.2021.1995617>. © National Communication Association / Taylor & Francis Ltd. Artikkelin uudelleenjulkaisaan suomeksi Informa UK Limitedin (toiminimellä Taylor & Francis Ltd) National Communication Associationin puolesta myöntämällä luvalla. *Media & viestinnässä* käytössä olevaa CC BY-NC-lisenssiä ei sovelleta tähän artikkeliin.

Kirjallisuus

- Althusser, Louis. 2001 [1971]. *Lenin and Philosophy and Other Essays*. New York & London: Monthly Review Press.
- Bench, Harmony. 2014. "Gestural Choreographies: Embodied Disciplines and Digital Media." Teoksessa *Oxford Handbook of Mobile Music Studies*, Vol. 2, toimittaneet Sumanth Gopinath ja Jason Stanyek, 238–256. Oxford: Oxford University Press.
- Blumer, Herbert. 1969. *Symbolic Interactionism: Theory and Method*. Berkeley etc.: University of California Press.
- Bollmer, Grant. 2019. *Materialist Media Theory: An Introduction*. London etc.: Bloomsbury.
- Brunsdon, Charlotte. 1996. "A Thief in the Night: Stories of Feminism in the 1970s at CCCS." Teoksessa *Stuart Hall: Critical Dialogues in Cultural Studies*, toimittaneet David Morley ja Kuan-Hsing Chen, 277–286. London & New York: Routledge.
- Bødker, Henrik. 2016. "Stuart Hall's Encoding/Decoding Model and the Circulation of Journalism in the Digital Landscape." *Critical Studies in Media and Communication* 33 (5): 409–423. <http://dx.doi.org/10.1080/15295036.2016.1227862>
- Crawford, Kate ja Vladan Joler. 2018. "Anatomy of an AI system." <https://anatomyof.ai/>
- D'Acci, Julie. 2004. "Cultural Studies, Television Studies, and the Crisis in the Humanities." Teoksessa *Television after TV: Essays on a Medium in Transition*, toimittaneet Lynn Spigel ja Jan Olsson, 418–445. Durham: Duke University Press.
- du Gay, Paul, Stuart Hall, Linda Janes, Hugh Mackay ja Keith Negus, toim. 1997. *Doing Cultural Studies: The Story of the Sony Walkman*. London etc.: Sage Publications.
- Engelbrechtsen, Martin ja Helen Kennedy, toim. 2020. *Data Visualization in Society*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Gabrys, Jennifer. 2011. *Digital Rubbish: A Natural History of Electronics*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- Gabrys, Jennifer. 2016. *Program Earth: Environmental Sensing Technology and the Making of a Computational Planet*. Minneapolis & London: University of Minnesota Press.

- Gibson, James J. 1986. *The Ecological Approach to Visual Perception*. New York: Psychology Press.
- Gillespie, Tarleton, Pablo J. Boczkowski ja Kirsten A. Foot, toim. 2014. *Media Technologies: Essays on Communication, Materiality, and Society*. Cambridge & London: The MIT Press.
- Gurevitch, Michael ja Paddy Scannell. 2003. "Canonization Achieved? Stuart Hall's 'Encoding/Decoding'." Teoksessa *Canonic Texts in Media Research*, toimittaneet Elihu Katz, John Durham Peters, Tamar Liebes ja Avril Orloff, 231–247. Cambridge: Polity Press.
- Hall, Gary ja Claire Birchall. 2006. "New Cultural Studies: Adventures in Theory (Some Comments, Clarifications, Explanations, Observations, Recommendations, Remarks, Statements and Suggestions)." Teoksessa *New Cultural Studies: Adventures in Theory*, toimittaneet Gary Hall ja Claire Birchall, 1–28. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Hall, Stuart. 1973. "Encoding and Decoding in the Television Discourse." *CCCS Stenciled Paper 7*. University of Birmingham.
- Hall, Stuart. 1980. "Encoding/Decoding." Teoksessa *Media, Culture, Language: Working Papers in Cultural Studies, 1972–79*, toimittaneet Stuart Hall, Dorothy Hobson, Andrew Lowe ja Paul Willis, 128–138. London: Unwin Hyman.
- Hall, Stuart. 1982. "The Rediscovery of 'Ideology': Return of the Repressed in Media Studies." Teoksessa *Culture, Society and Media*, toimittaneet Michael Gurevitch, Tony Bennett, James Curran ja Janet Woollacott, 52–86. London: Methuen.
- Hall, Stuart. 1990. "The Emergence of Cultural Studies and the Crisis of the Humanities." *The Humanities as Social Technology* 53: 11–23.
- Hall, Stuart. 1992. *Kulttuurin ja politiikan murrosia*. Toimittaneet Juha Koivisto, Mikko Lehtonen, Timo Uusitupa ja Lawrence Grossberg. Tampere: Vastapaino.
- Hall, Stuart. 1994. "Reflections upon the Encoding/Decoding Model: An Interview with Stuart Hall." Teoksessa *Viewing, Reading, Listening: Audiences and Cultural Reception*, toimittaneet Ian Angus, Jon Cruz ja Justin Lewis, 253–274. Boulder etc.: Westview Press.
- Hall, Stuart, toim. 1997. *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. Milton Keynes: The Open University.
- Hall, Stuart, Dorothy Hobson, Andrew Lowe ja Paul Willis, toim. 1980. *Media, Culture, Language: Working Papers in Cultural Studies, 1972–79*. London: Unwin Hyman.
- Hayles, N. Katherine. 1992. "The Materiality of Informatics." *Issues in Integrative Studies* 10: 121–144.
- Hockenberry, Matthew, Nicole Starosielski ja Susan Zieger, toim. 2021. *Assembly Codes: The Logistics of Media*. Durham & London: Duke University Press.
- Ingold, Tim. 2007. "Materials against Materiality." *Archaeological Dialogues* 14 (1): 1–16.
- Johnson, Richard. 1986. "What is Cultural Studies Anyway?" *Social Text* 16 (Winter): 38–80.
- Jones, Paul ja David Holmes. 2011. *Key Concepts in Media and Communications*. London etc.: Sage Publications.
- Kirk, Andy. 2012. *Data Visualization: A Successful Design Process*. Birmingham: Packt Publishing.
- Kuhn, Thomas. 1962. *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Lefebvre, Henri. 2004 [1992]. *Rhythmanalysis: Space, Time and Everyday Life*. Engl. Stuart Elden ja Gerald Moore. London: Bloomsbury.
- Malmberg, Tarmo. 2014. "Teoreettinen tutkimus joukkoviestintä- ja mediatieteen intellektuaalisena tyylinä." *Media & viestintä* 37 (2): 57–80.
- Miller, Daniel, toim. 2005. *Materiality*. Durham & London: Duke University Press.
- Paasonen, Susanna. 2014. "As Networks Fail: Affect, Technology, and the Notion of the User." *Television & New Media* 16 (8): 1–16. <https://doi.org/10.1177/1527476414552906>

- Packer, Jeremy ja Stephen B. Crofts Wiley, toim. 2012. *Communication Matters: Materialist Approaches to Media, Mobility, and Networks*. London & New York: Routledge.
- Paldán, Leena. 1980. "Englantilainen tiedotustutkimus – kohteita ja tekijöitä." *Tiedotustutkimus* 3 (2): 13–20.
- Paldán, Leena. 1982. "Mediatietoutta Birminghamista." *Tiedotustutkimus* 5 (2): 3–16.
- Parikka, Jussi. 2012. "New Materialism as Media Theory: Medianatures and Dirty Matter." *Communication and Critical/Cultural Studies* 9 (1): 95–100.
<https://doi.org/10.1080/14791420.2011.626252>
- Parviainen, Jaana ja Seija Ridell. 2021. Infrastructuring Bodies: Choreographies of Power in the Computational City. Teoksessa *Technology and the City: Towards a Philosophy of Urban Technologies*, toimittaneet Michael Nagenborg, Taylor Stone, Margot González Woge ja Pieter E. Vermaas. Cham: Springer.
- Pietilä, Veikko. 1983. *Miten tie kehittyi*. Tampere: Vastapaino.
- Pietilä, Veikko. 1985. "Uloskoodaustutkimus: johdatusta teemaan." *Tiedotustutkimus* 8 (1): 2–14.
- Pietilä, Veikko, toim. 1986. *Kulttuuri, kieli, viestintä*. Tampereen yliopisto: Tiedotusopin laitos. Opetusmoniste 39.
- Pietilä, Veikko. 1997. *Joukkoviestintätutkimuksen valtateillä: Tutkimusalan kehitystä jäljittämässä*. Tampere: Vastapaino.
- Pietilä, Veikko. 2005. *On the Highway of Mass Communication Studies*. Cresskill, NJ.: Hampton Press.
- Pötsch, Holger. 2017. "Media Matter." *tripleC* 15 (1): 148–170.
- Ridell, Seija. 1998. *Tolkullistamisen politiikkaa: Televisiouutisten vastaanotto kriittisestä genrenäkökulmasta*. Tiedotusopin väitöskirja, Tampereen yliopisto: Acta Universitatis Tamperensis 617.
- Ridell, Seija. 2019. "Mediated Bodily Routines as Infrastructure in the Algorhythmic City." *Media Theory* 3 (2): 27–62.
- Rose, Gillian. 2016. "Rethinking the Geographies of Cultural 'Objects' through Digital Technologies: Interface, Network and Friction." *Progress in Human Geography* 40 (3): 334–351.
- Rossiter, Ned. 2016. *Software, Infrastructure, Labor: A Media Theory of Logistical Nightmares*. New York & London: Routledge.
- Saariketo, Minna. 2020. *Kuvitelmaa toimijuudesta koodin maisemissa*. Mediatutkimuksen väitöskirja, Tampereen yliopiston väitöskirjat 241.
- Shaw, Adrienne. 2017. "Encoding and Decoding Affordances: Stuart Hall and Interactive Media Technologies." *Media, Culture & Society* 39 (4): 592–602.
<https://doi.org/10.1177/0163443717692741>
- Starosielski, Nicole. 2019. "The Elements of Media Studies." *Media + Environment* 1 (1): 1–6.
<https://doi.org/10.1525/001c.10780>
- Taffel, Sy. 2015. "Towards an Ethical Electronics: Ecologies of Congolese Conflict Minerals." *Westminster Papers in Communication and Culture* 10 (1): 18–33.
<http://doi.org/10.16997/wpcc.210>
- Taffel, Sy. 2021. "Data and Oil: Metaphor, Materiality and Metabolic Rifts." *New Media and Society* 25 (5): 1–19. <https://doi.org/10.1177/1461448211017887>
- Varma, Anita. 2014. "The Ironic Incongruity of Canonical Common Sense in Critical Communication: The Case of Stuart Hall's 'Encoding, Decoding' Model." Teoksessa *Challenging Communication Research: ICA 2013 Theme Book*, toimittanut Leah Lievrouw, 11–26. New York: Peter Lang Publishers.

From *Hey, You There!* to *Got You*: Re-materializing the Encoding/Decoding Model in the Computationally Mediated City

For European media studies, Stuart Hall's encoding/decoding model epitomizes the transition from the mass communication research paradigm to the cultural one in the 1970s. Given its canonical status, Hall's model offers an apt point of reference for reflecting on the challenges that cultural media studies itself faces today—after more than a decade into the turn to materiality in social theory. My suggestion is that the pervasively computed contemporary city provides a strategic context for media scholars in discussing the theoretical relevance of the encoding/decoding model, as well as semiotic models more generally, in terms of the ongoing paradigm shift.

KEYWORDS: algorithms, computationally mediated city, encoding/decoding model, infrastructuration, material turn

Kirjoittaja

Seija Ridell, YTT, professori

Seija Ridell on mediatutkimuksen professori Tampereen yliopiston Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunnassa.

Viitteet

1 Birminghamin kriittinen kulttuuritutkimus rantautui nopeasti myös Suomeen ja tamperelaiseen tiedotusoppiin. *Tiedotustutkimus*-lehti julkaisi vuoden 1985 ensimmäisessä numerossaan muutamia birminghamilaisten tekstejä, joita Veikko Pietilä esitteli kulttuurisen mediatutkimuksen alkuvaiheen kohdennuksen kannalta oireellisesti otsikoidussa avausartikkelissaan "Uloskoodaustutkimus: johdatusta teemaan" (Pietilä 1985). Teemanumeron ensimmäinen käännösartikkeli oli Hallin 1980 "Encoding/decoding" -luvun suomennos, joka sisältyi myös tiedotusopin laitoksen sarjassa hieman myöhemmin julkaistun laajempaan *Kulttuuri, kieli, viestintä* -opetusmonisteeseen (Pietilä 1986). Päivitetty versio Pietilän "Sisäänkoodaus/uloskoodaus"-suomennoksesta julkaistiin Hallin tekstejä koonneessa *Kulttuurin ja politiikan murroksia* -kokoelmassa (Hall 1992). Leena Paldán oli esitellyt Birminghamin koulukuntaa *Tiedotustutkimuksen* lukijoille jo 1980-luvun alussa (Paldán 1980; 1982).

2 Laajemmin puhuen kyse on tietenkin Birminghamin Centre for Contemporary Cultural Studies -tutkimuskeskuksen (CCCS) ja sen piirissä vaikuttaneiden monien tutkimusryhmien roolista. Hall toimi CCCS:n johtajana 1970-luvulla ja veti samalla keskuksen niin kutsuttua mediaryhmää (ks. Hall ym. 1980). Esimerkiksi Gary Hall ja Clare Birchall (2006) ankkueroivat kulttuurintutkimuksen 2000-luvun alun ”uudet teoriakeskustelut” julkilausutusti nimenomaan Birminghamin Nykykulttuurin tutkimuskeskuksessa tehtyyn työhön. Huomattakoon, että Hall itse vastusti ajatusta homogeenisesta kulttuurintutkimuksesta. Tutkimuskeskuksen alkuvaiheita muistellessaan hän esimerkiksi totesi, että ”ei ole mitään Birminghamin koulukuntaa” (Hall 1990, 11). Yhden havainnollisen kurkistusluukun tutkimuskeskuksen erimieliseen moninaisuuteen avaa Charlotte Brunsdon (1996) tarkastellessaan feministisen tutkimuksen asemaa CCCS:n piirissä.

3 Angloamerikkalaisen joukkoviestintä- ja mediatutkimuksen oppihistoriasta, ks. esim. Pietilä (1997; 2005). Hallin mallin arvostettua asemaa suomalaisen mediatutkimuksen kentällä vielä 2010-luvullakin ilmentää esimerkiksi Tarmo Malmbergin vuonna 2014 julkaistu artikkeli, jossa hän nostaa Hallin sisäänkoodaus-/uloskoodaus-tekstin edustamaan yhtä teoreettisen tutkimuksen päätyypeistä tutkimusalalla.

4 “ [–] canonization depends on death, for sainthood can be authenticated only when life has ended. Perhaps it is the same with texts: their canonization is at once their sanctification and their mortification. The canonized text no longer lives within a set of concerns and commitments. It is no longer something to be thought with or about, engaged with and argued over, confronted or challenged. It becomes something to be ritually invoked, like the auxiliary saints summoned from the dead to give aid to the living. Such a fate, we argue, has befallen the text known today as the “encoding/decoding model”, the ur-text of media studies as it developed within the larger project of cultural studies at the Centre for Contemporary Cultural Studies (CCCS) under Stuart Hall’s direction at the University of Birmingham in the 1970s.” (Gurevitch ja Scannell 2003, 232) Suomenos kirjoittajan.

5 Viitaan paradigmalla tässä yhteydessä käsitteen luonnontieteiden piirissä lanseerannutta Thomas S. Kuhnin laajemmin mukaillen jonkin tutkimusalan kentällä hallitsevaksi vakiintuneeseen ja sellaiseksi miellettyyn ajattelutapaan, joka jäsentää usein kyseenalaistamattomasti alan tutkijoiden ajattelua ja pitää aina sisällään tietyn käsityksen todellisuudesta ja sen tiedostamistavasta (ks. Kuhn 1962; ks. myös Pietilä 1983, 82–131).

6 Puhun artikkelissa samaa tarkoittaen sisäänkoodaus-/uloskoodausmallista ja Hallin mallista.

7 En sisällytä mukaan malleja havainnollistavia kuvioita, sillä oletan ainakin Hallin vuoden 1980 malliversion ja kulttuurisen kierron mallin siinä määrin laajasti tunnetuiksi myös suomalaisen joukkoviestintä- ja mediatutkimuksen piirissä. Havainnollisen katsauksen eri malliversioista esittävät Paul Jones ja David Holmes (2011) sekä Julie D’Acci (2004). Yritän kuvata mallit oleellisilta osin sanallisesti tarkkuudella, joka avaa niiden argumentaationi kannalta tärkeitä erityisyyksiä ja eroja. Huomattakoon lisäksi, että teoreettisten jäsenysten kuvalliset esitykset tekevät aina sekä vähemmän että enemmän kuin mitä kirjoittaja haluaa niillä havainnollistaa. Tämä olisi kulttuuristen merkitysmallienkin tapauksessa kiinnostava oma tutkimusaiheensa.

8 Anita Varma (2014) esittää vastaavan argumentin tarkastellessaan Hallin sisäänkoodaus-/uloskoodausmallin kanonisoitumista esimerkkinä ”ironisesta ristiriidasta” itsensä kriittiseksi mieltävän kulttuurisen joukkoviestintätutkimuksen sisällä. Varma kuitenkin nostaa mallista lähemmin tarkasteltavaksi vain siinä erotetut kolme uloskoodausasemaa.

9 Ensimmäisen version kulttuurisen kierron mallista esitti Hallia CCCS:n johtajana seurannut Richard Johnson 1980-luvun puolivälissä julkaistussa artikkelissaan (Johnson 1986). Media- ja joukkoviestintätutkimuksen avainkäsitteitä käsittelevässä kirjassaan Paul Jones ja David Holmes esittelevät sisäänkoodaus/uloskoodausmallin jälkeisiä malliversioita informatiivisesti (Jones ja Holmes 2011, 73–79). Heidän lopuksi itse hahmottelemansa ”Sisäänkoodaus/uloskoodaus kaksoisartikuloituissa kiertokuluissa” -kuvio kuitenkin vahvistaa entisestään irtautumista teknomateriaalisista rakenteista, minkä lisäksi mallin metodologista ideaa on kuvion perusteella vaikea hahmottaa. Julie D’Acci (2004, 429–433) puolestaan tarkastelee brittiläisen kulttuuritutkimuksen yhdysvaltalaiselle alan (televisio)tutkimukselle antamia vaikutteita, nimeten Hallin sisäänkoodaus/uloskoodausmallin kulttuurisen mediatutkimuksen vaikutusvaltaiseksi lähtöpisteeksi. Keskustelussa mallien muodonmuutoksista hän kehittää Open Universityn tutkijoiden esittämän kulttuurisen kierron mallin pohjalta oman mediatutkimuksen kiertomallinsa (circuit of media study). D’Acci viittaa siellä täällä myös materiaalisten ja affektiivisten ulottuvuuksien tärkeyteen sekä kulttuurisen/diskursiivisen, taloudellisen ja materiaallisen toisiinsa kietoutumiseen (esim. emt., 429, 433, 435–438), mutta ei tarkastele niitä koskevia kysymyksiä lähemmin. Materiaaliset ulottuvuudet eivät myöskään ole mukana hänen omaa malliaan havainnollistavassa kuviossa (emt., 432).

10 Logistisesta mediateoriasta, ks. Rossiter (2016) sekä Hockenberry, Starosielski ja Zieger (2021).

11 Susanna Paasonen (2014) erittelee opiskelijaesiteitä aineistonaan käyttäen havainnollisesti käyttäjien kehollisia tuntemuksia tilanteissa, joissa verkkoyhteyksien jatkuvan ulottuvilla olemisen itsestäänselvyys rikkoutuu teknisten ongelmien vuoksi. Affordanssin määrittelystä, ks. Gibson (1986). ”Tarjouma”, jota on ehdotettu englannin affordance-sanan suomenkieliseksi vastineeksi, ei ilmaise Gibsonin käsitteellistyksessä oleellista ideaa ympäristön ja eläimen (kuten ihmisen) vastavuoroisesta suhteesta.

12 Yksi mahdollisuus olisi hakea jatkokehittelylle inspiraatiota kybernetiikasta (ks. esim. Gabrys 2016).